

**"Evet, Cenab-ı Hak, her şey için bir nokta-i kemal tayin etmiştir ve o noktayı elde etmek için o şeye bir meyil vermiştir. Her şey, o nokta-i kemale doğru hareket etmek üzere, sanki mânevî bir emir almış gibi..."
Devamıyla izah eder misiniz?**

"Evet, Cenab-ı Hak, her şey için bir nokta-i kemal tayin etmiştir ve o noktayı elde etmek için o şeye bir meyil vermiştir. Her şey, o nokta-i kemale doğru hareket etmek üzere, sanki mânevî bir emir almış gibi muntazaman o noktaya müteveccihen hareket etmektedir. Esnayı harekette onlara yardım eden ve mânilerini def eden, şüphesiz, Cenab-ı Hakkın terbiyesidir."(1)

Allah, kainatta, zerrelere tut ta gezegenlere kadar, her şeye bir mükemmellik hedefi koymuştur. Yani varacağı en son ve en mükemmel bir nokta tayin etmiştir. Bu mükemmel noktaya gitmek için, her şeyin mahiyetine bir meyil yaratmış.

Meylin muzaaf hali, yani meylin iki kat artması, ihtiyaç haline dönüşür. Artık o mükemmel noktaya ulaşmak, ihtiyaç oldu. **Muzaaf ihtiyaç**, yani ihtiyacın iki katı ise, **iştihak** halini alır ve kemal noktaya gitmek iştihak haline dönüşmüş olur. İştihacın iki katı olan **incizap**, yani bir şeye artık koşmak ve koşturulmak derecesi, o mükemmel noktanın çekim alanına girmiş demektir. Artık, o kemal noktası, seni kendine çeker.

Eşyadaki bu **incizap, iştihak, ihtiyaç** ve **meyil**, artık Allah'ın, uyulması gereken fitri emirleri gibi, eşyanın kemal hedefine gitmesinde bir plan ve program hükmüne geçerler. Lakin yine de bu hedefe giderken birtakım engel ve zorluklar karşısına çıkar, bu engel ve zorlukları ortadan kaldırıp hedefe götüren şey; Allah'ın **rububiyet sıfatıdır**, yani ilahi terbiyedir.

Aynı mana daha geniş ve daha kemal bir şekilde insanda da mevcuttur. Zira insan mahiyet olarak hem hayatlı hem ruhlı hem şuurlu hem de insanîyet değerine sahip olduğu için, yukarıda zikredilen incizap ve iştihak ve terbiye, insanda daha kamil ve daha geniş bir surette tezahür ediyor.

(1) bk. [İşârâtü'l-İ'câz, Fâtiha Sûresi Tefsiri.](#)